

4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 365 с.

5. Сухомлинський В.А. Сто советов учителю / В.А. Сухомлинський // Избр. произведения : в 5 т. – К., 1979. – Т. 2. – С. 447–698.

6. Шаталов В.Ф. Эксперимент продолжается: Обобщение опыта 50-ти лет педагогической деятельности / В.Ф. Шаталов. – Донецк : Сталкер, 1998. – 396 с.

МОРГУН Ю.О.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ

Сучасні економічні, політичні й соціальні зрушення в суспільстві висувають нові вимоги до шкільної молоді, до її вміння гармонійно співіснувати із суспільством, знати свої права та обов'язки, самостійно обирати свій шлях у житті, вміти правильно приймати рішення в умовах вибору, реалізувати свої здібності.

З огляду на це формування та розвиток людини є однією з актуальних проблем, що стоять перед педагогічною наукою і практикою.

Слід підкреслити, що викладання економіки в школі – не данина моді, не поточна кон'юнктура, не реакція на збільшення попиту на економічні знання. Економічна освіта накладає відбиток на загальний світогляд людини, що впливає на його культурний рівень, сприяє виробленню адекватних уявлень про дійсність, яка оточує. Вивчення економіки допомагає учням отримати більш повне уявлення про формування й розвиток суспільства, дає їм змогу сформувати цілісну картину навколишнього світу, визначити свою життєву позицію [3].

Виходячи зі сказаного, необхідно наблизити зміст навчання до змісту життя; спрямувати навчання на пояснення життєвих ситуацій і підготовку компетентної людини. Зміст освіти має бути осучасненим таким чином, щоб випускники могли швидко адаптуватися в самостійному житті, цілеспрямовано використати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави.

Введення до шкільної програми курсу з основ економічних знань повинно допомогти частково вирішити ці питання. На жаль, у цих програмах акцент зроблено на підготовку учнів до економічних ВНЗ для подальшого професійного навчання. З'явилися державні та приватні школи економічного профілю, підручники з основ економічної теорії перекладені в основному із західної навчальної та методичної літератури. Усе це призвело до перенасичення ринку праці економістами з вищою освітою. Проте економіки слід навчати не тільки економістів. Володіючи грамотним економічним мисленням, людина сама вибере найбільш раціональну поведінку. Жити в новій економіці, в ринковому середовищі без елементарних знань законів цього середовища просто неможливо.

З огляду на вищезазначене, шкільний курс економіки повинен орієнтуватися не тільки на потреби вищої школи. Основна його мета – економічна та правова грамотність учнів, які, в свою чергу, створюють середовище для формування громадянської самосвідомості. Економіка не є сферою докладання зусиль лише професійних економістів. У повсякденному житті в ній беруть участь усі члени суспільства. В умовах сучасної ринкової економіки бути

економістом зобов'язаний кожен. Це зумовлено необхідністю в будь-якій справі враховувати співвідношення витрат і вигод.

Мета статті – обґрунтувати доцільність та необхідність шкільної економічної освіти.

Дослідження проблем економічної освіти активізувалися на різних етапах історичного розвитку. Педагогічні аспекти економічної освіти й виховання школярів розглядали відомі педагоги, а саме: К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, С.Т. Шацький, П.П. Блонський. Учені XIX – поч. XX ст. своєчасно вказували на необхідність економічної підготовки, соціально-економічного виховання молодого покоління.

У 60-х рр. XIX ст. російський педагог К.Д. Ушинський, усвідомлюючи вимоги часу, сформулював завдання підготовки підростаючого покоління до економічного життя суспільства. У своїй праці “Про камеральну освіту” він писав: “... Нашому століттю давно вже дорікають в індустріальному напрямі, давно вже встигли довести й безглуздість цих докорів. Але представником цього напрямку в світі науки має бути наука про господарство. Зміна в напрямі століття потребує, щоб і навчання молоді змінило свою спрямованість...” [9].

Слід зазначити, що економічну освіту ще не було виділено як самостійну складову формування особистості. Її визначали як індустріальну, трудову. С.Т. Шацький, П.П. Блонський, А.С. Макаренко розробляли і здійснювали на практиці ідеї політехнічної освіти, основним завданням якої вони вважали підготовку людей нового покоління. У практичній діяльності й педагогічних працях А.С. Макаренко велике місце відводив вихованню свідомого господаря. Для цього “вихованці повинні знати економічну доцільність і суть виробничого процесу, способи ефективної праці, а також включатися в госпрозрахункові відносини, тому що госпрозрахунок – чудовий педагог, що дає змогу реально відчутти плоди своєї роботи, господарські турботи, відповідальність за доручену справу”.

У 70–80-х рр. XX ст. питання економічного виховання й освіти було обґрунтовано в працях економістів, філософів, психологів (А.Ф. Аменд, І.А. Сасова, В.Д. Попов, І.В. Іткін, Ю.К. Васильєв, О.Т. Шпак та ін.).

У науковій літературі ряд авторів розглядає економічну освіту як “...процес засвоєння знань, умінь і навичок з метою формування соціально-психологічних якостей особистості з економічним мисленням...” [5]; як “важливий компонент загальної і професійно-технологічної культури працівників, що передбачає формування економічного мислення, економічно усвідомленого ставлення до праці, природи, матеріальних цінностей...” [7]. Деякі дослідники у визначенні поняття “економічна освіта” уточнюють, які саме знання, уміння, навички повинна засвоїти молодь, – знання економічних законів і категорій, ролі праці в суспільстві, знання економічної політики держави, оволодіння вміннями й навичками економічних розрахунків, вироблення вміння аналізувати економічні процеси і явища, вміння організувати економічну діяльність (А.Ф. Аменд, В.А. Мясников, І.А. Сасова).

Визначаючи “економічну освіту”, будемо спиратися на точку зору А.Ф. Аменда, який трактує її як “процес і результат засвоєння молоддю, що навчається, систематизованих економічних знань, умінь і навичок, формування принципів і їх практичне застосування” [1]. Таким чином, визначення

поняття “економічна освіта” дає змогу зробити висновок про те, що воно є основою економічного виховання особи школяра й основою формування економічної культури, оскільки сприяє розвитку економічного мислення та є умовою ефективної економічної діяльності.

Відаючи належне дослідженням з проблем економічної освіти, необхідно відзначити, що питання управління економічною освітою учнів залишається недостатньо розробленим у педагогічній теорії і практиці. У процесі аналізу різноманітних наукових джерел виявлено ряд існуючих суперечностей:

- між потребою шкіл у випускниках, здатних вільно орієнтуватися в соціально-економічній, трудовій діяльності і фактично низьким рівнем підготовки педагогічних колективів і керівників установ до реалізації управління процесом соціально-економічного становлення учнів;

- між швидкими темпами поширення економічної освіти, його якісними змінами й фактично відсутністю теоретичних і методичних розробок ефективних механізмів управління його розвитком.

У зв'язку із цим найважливішого значення набуває проблема швидкого формування та реорганізації системи економічної освіти, яка ставила завдання не тільки щодо підготовки кадрів високої кваліфікації в галузі економіки, а й перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації фахівців, а також економічної освіти всіх верств суспільства.

Дослідження всього розмаїття економічних відносин, в які вступають члени суспільства, дає змогу визначити цілі шкільної економічної освіти, а саме:

- оволодіння учнів базовими знаннями та вміннями, необхідними для продовження навчання, що дасть змогу сформуванню розумні економічні потреби особистості, економічне мислення суб'єкта, внаслідок чого виникнуть можливості знаходження ефективних шляхів вирішення економічних завдань, уміння раціонального використання наявних у його розпорядженні матеріальних ресурсів;

- оцінювати власні можливості, розкривати сутність економічних процесів і законів, пов'язаних з повсякденним життям окремої людини, використовувати взаємодопомогу, взаємоперевірку під час співробітництва учнів у навчальному процесі, робити словесний аналіз навчального матеріалу, підбивати підсумки навчальної діяльності, вдосконалювати логічні операції;

- характеризувати механізм задоволення потреб, необхідність господарчої діяльності й фактори, що її визначають, формувати економічний спосіб мислення та його застосування на практиці, самоусвідомлювати необхідність здорового способу життя, використовувати матеріали засобів масової інформації й можливостей Інтернету як джерел інформації про економічні показники та явища;

- обирати власний спосіб одержування майбутніх доходів, аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з потребами ринку праці для визначення майбутньої сфери працевлаштування, розширювати свій словниковий запас через термінологічну базу предмета, використовувати нетрадиційні підходи до розв'язання завдань;

- співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими, природними та екологічними ресурсами, інтересами й

потребами інших людей та суспільства, застосовувати технології моніторингу ресурсів і забезпечення стійкого розвитку;

– складати й оцінювати плани підприємницької діяльності та особисті бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій та приймати економічно й екологічно обґрунтовані рішення в динамічному світі;

– уявляти місце людини й домашнього господарства в економічних процесах, які відбуваються в державі, захищати права власності, формувати навички використання навчальної та енциклопедичної літератури, заохочуватися до активного спілкування, аналізувати економічні ситуації, які відображені в творах художньої літератури;

– користуватися інформацією про основні тенденції й проблеми розвитку сучасної світової економіки та економіки України, знайомитись з економічними, національними й культурними особливостями, побутом мешканців інших країн, формувати толерантне ставлення до інших людей, удосконалювати свої загальнонавчальні вміння, заохочуватися до творчості відповідно до своїх індивідуальних особливостей [8].

Для реалізації цих цілей необхідно вирішити такі основні завдання економічної освіти, як:

– озброєння школярів знаннями законів економічного розвитку суспільства, принципів і методів господарювання, економіки та організації виробництва, формування економічних умінь і навичок економічного аналізу в учнів, а також раціональної організації праці, оскільки відсутність елементарних знань у галузі економіки “...не дає змоги бачити перспективи розвитку країни, приймати правильні рішення на всіх рівнях, сприяючи хоч і повільному, але все-таки руху до розумних починань нашого економічного життя” [6];

– отримання базового уявлення про економіку та економічну теорію дає змогу розібратися в механізмах роботи ринку, для чого необхідно формувати поняття про економічні основи, категорії й закони, їх взаємозв’язки, взаємозв’язаності;

– виховання в молоді в процесі навчання поваги до праці, людей праці, дбайливого ставлення до всіх видів власності; виховання у школярів етично-економічних властивостей особистості – ощадливості, організованості, діловитості;

– формування в учнів розумних економічних потреб, уміння порівнювати потреби з реальними можливостями їх задоволення, переконання в тому, що особиста добросовісна праця є засобом задоволення своїх потреб [4];

– навчання шкільної молоді переносити способи вирішення навчальних ситуацій на життєві, використовуючи при цьому універсальні навички моделювання, аналізу, синтезу, узагальнення.

Виходячи зі сказаного, необхідно зміст навчання економічних дисциплін тісно пов’язувати зі змістом життя, спрямовувати навчання на пояснення конкретних життєвих ситуацій і підготовку компетентної людини.

Висновки. Визначення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що економічна освіта здійснюватиметься найефективніше, якщо:

– в процесі економічної освіти буде пробуджений інтерес до економіки як сфери життєдіяльності людини та людського суспільства;

- здійснюватиметься системний підхід до організації економічної освіти учнів, забезпечений спільною інтегрованою діяльністю педагогів;
- здійснюватиметься спеціальна підготовка вчителів освітньої установи, спрямована на підвищення професійної компетентності в галузі економіки та педагогічного управління навчальним і освітнім процесом;
- навчально-виховний процес буде економічно спрямованим (через зміст матеріалу, що вивчається, організацію навчальних занять, практичну діяльність учнів).

Отже, спрямування освітнього процесу на формування й розвиток в учнів ключових компетентностей у сфері економічних знань можливе лише шляхом розвитку пізнавальних здібностей, формування позитивної мотивації, потреби у самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні.

Література

1. Аменд А.Ф. Экономическое образование и воспитание учащихся : учеб. пособ. / А.Ф. Аменд. – Челябинск, 1987. – 164 с.
2. Артеменко І. Економічне мислення як предмет наукового аналізу / І. Артеменко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журнал. – 2003. – № 1 – С. 173–177.
3. Иванова Л.Н. Социально-педагогические условия управления экономическим образованием учащихся гимназии : дис... канд. пед. наук / Л.Н. Иванова. – Иркутск, 2006. – 202 с.
4. Камышанченко Е.Н. Экономическое образование школьников: теория и практика / Е.Н. Камышанченко. – Москва ; Белгород, 2002. – С. 18–20.
5. Попов В.Д. Новый тип экономического мышления: некоторые вопросы его формирования у молодежи / В.Д. Попов. – М., 1985. – С. 40.
6. Соловьев В.А. Основы рыночного хозяйства (о принципах функционирования рынка на зарубежном опыте, наших проблемах и задачах) / В.А. Соловьев, В.Е. Рыбалкин, Б.Г. Дякин. – М. : Междунар. отношения, 1992. – 128 с.
7. Товстик В.А. Опыт экономического воспитания учащихся / В.А. Товстик, В.И. Ширинский // Советская педагогика. – 1985. – № 9. – С. 42–44.
8. Уткіна В.Б. Формування компетентностей учнів у курсі шкільної економічної освіти / В.Б. Уткіна // Економіка в школах України. – 2005. – № 12. – С. 13–14.
9. Ушинский К.Д. О камеральном образовании / К.Д. Ушинский. – М., 1948. – Т. 8. – С. 121–253.

МОРОХОВ О.О.

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Інформатизація сучасного суспільства зумовлює необхідність підготовки спеціалістів до здійснення своєї професійної діяльності в його умовах. Така готовність допомагатиме ефективному вирішенню людьми різних проблем від професійних до соціальних, економічних і побутових. Зважаючи на це, система освіти має переорієнтуватися в напрямі підготовки кваліфікованого працівника, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних сферах діяльності, здатного до ефективної роботи зі спеціальності на високому рівні, готового до постійного професійного зростання, до соціальної й професійної мобільно-